

COVID-19 Pandemisinin Dış Hekimliği Öğrencilerinin Kariyer ve Uzmanlık Tercihlerine Etkisinin Değerlendirilmesi

Evaluating the Effect of the COVID-19 Pandemic on the Career and Specialization Preferences of Dentistry Students

Hakan Yasin GÖNDER^a(ORCID-0000-0003-4209-5346), Muhammet FİDAN^b(ORCID-0000-0001-7869-4872),

Mehmet Gökberkkaan DEMİREL^c(ORCID-0000-0002-6599-1074), Mehmet SOYBELİ^d(ORCID-0000-0003-0975-9438), Ali Rıza TUNDEMİR^e(ORCID-0000-0002-6114-3369)

^aNecmettin Erbakan Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi, Restoratif Dış Tedavisi AD, Konya, Türkiye

^cNecmettin Erbakan University Faculty of Dentistry, Restorative Dentistry AD, Konya, Türkiye

^bUşak Üniversitesi, Dış Hekimliği Fakültesi, Restoratif Dış Tedavisi AD, Uşak, Türkiye

^dUşak University, Faculty of Dentistry, Restorative Dentistry AD, Uşak, Türkiye

^eNecmettin Erbakan Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi, Protetik Dış Tedavisi AD, Konya, Türkiye

^fNecmettin Erbakan University Faculty of Dentistry, Prosthetic Dentistry AD, Konya, Türkiye

^gTokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi, Ortodonti AD, Tokat, Türkiye

^hTokat Gaziosmanpaşa University Faculty of Dentistry, Orthodontics AD, Tokat, Türkiye

ÖZ

Amaç: Sağlık hizmetine ihtiyacın arttığı pandemi döneminde, sağlık merkezleri bulaş riskine açık yerler haline geldiğinden elektif işlemler ertelenmiş, sağlık merkezleri pandemi koşullarına uygun şekilde çalışmaya başlandı. Birçok alanda olduğu gibi dış hekimliği alanı da COVID-19 pandemisinden etkilendi. Bu çalışmanın amacı; COVID-19 pandemisinin dış hekimliği öğrencilerinin kariyer ve uzmanlık eğitimi planlarına etkisini değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntemler: Çalışmaya anket formunu eksiksiz dolduran 259 dış hekimliği öğrencisi dâhil edildi. Hazırlanan anket internet ortamında Google Forms kullanılarak katılımcılara ulaştırıldı. Anket formu içerisinde demografik bilgiler, öğrencilerin uzmanlık branşları hakkındaki kariyer planlarının COVID-19 pandemisi sebebiyle değişiklik gösterip göstermediği sorgulandı. Gruplar arası farklılıkların belirlenmesi amacıyla Pearson ki-kare testi kullanıldı (p<0.05).

Bulgular: COVID-19 pandemisinin “mesleği uygularken eskiye göre daha fazla oranda bulaşıcı hastalığa yakalanma korkusu” kadın katılımcılarda erkeklerle göre daha yüksek bulundu (p=0.004). Katılımcıların sınıflarına göre “uzmanlık eğitimi için hasta ile daha düşük riskli temasta olacağını düşündüğü branşlara olan ilginin artmaya başlamasına” ilişkin yanıtları bakımından birinci sınıflarda ‘Evet’ yanıtı dördüncü ve beşinci sınıflara kıyasla daha yüksek bulundu (p=0.003). “Mezuniyet sonrası kariyer tercihleri” bakımından kadın katılımcıların büyük çoğunluğu uzmanlık eğitimi almayı isterken, erkek katılımcılar kendi muayenehanesini açma ve özel sektörde çalışma yönündeki hedefleri kadınlara göre daha yüksek bulundu (p<0.05).

Sonuç: Dış hekimliği öğrencileri COVID-19 pandemisi nedeniyle hastalar ile daha az yakın temasta olacakları bir uzmanlık dalı arayışındadır. COVID-19 pandemisi sürecinde bulaşıcı hastalığa yakalanma korkusu, dış hekimliği öğrencilerinin uzmanlık alanı seçimini etkileyen faktörler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Bulaşıcı hastalıklar, COVID-19, Dış hekimliği öğrencileri, Kariyer seçimi

ABSTRACT

Background: During the COVID-19 pandemic, elective procedures were adjourned, as health centers became prone to contamination and were operating in accordance with emergency safety and prevention protocols. Like many other fields, dentistry was also affected by the COVID-19 pandemic. This study aimed to evaluate the impact of the COVID-19 pandemic on the career and specialization education plans of dentistry students.

Materials and Methods: A total of 259 dentistry students responded and were included in the analysis. An online questionnaire was administered to dentistry students via Google Forms, which inquired about the students' demographic information and whether their career plans about the specialization branches changed due to the COVID-19 pandemic. Pearson's chi-squared test was used to determine the differences (p<0.05).

Results: The “fear of contracting a contagious disease at a higher rate when practicing the profession” during the pandemic was greater among female students than among male students (p = 0.004). According to the participants' class, a greater number of first grader responded as “Yes” compared to the fourth and fifth grades regarding an “increasing interest in the branches that they think will be in contact with the patient with a lower risk for specialization education” (p = 0.003). In terms of “career preferences after graduation,” the majority of female participants wanted to receive specialty training, while male participants' were more interested in starting their own practice or working in the private sector (p<0.05).

Conclusion: A fear of contracting the COVID-19 infection during the pandemic has been a chief factor affecting dentistry students' choice for a specialization branch. More students tend to choose a branch that requires less close contact with patients.

Keywords: Infectious diseases, COVID-19, Dentistry students, Career choice

GİRİŞ

2019 yılının sonlarına doğru yeni Corona virüsünün neden olduğu SARS-CoV-2 veya COVID-19 tüm dünyaya yayılarak 11 Mart 2020'de DSÖ tarafından pandemi olarak ilan edildi.¹ SARS-CoV-2 virüsü temelde damlacık yoluyla bulaşmakla birlikte mukozal yüzeylerden de direkt veya indirekt bulaş riski barındırmaktadır.² Dış hekimliği tedavileri sırasında ortaya çıkan aerosollerin ve damlacıkların virüse kontamine olabilmesi ve virüsün damlacık yoluyla, direkt temas ve kontamine yüzeylerden temas yoluyla bulaşması dış hekimliği uygulamalarında enfeksiyon kontrolü için azami dikkat gerektiğini bir kez daha göstermektedir.^{3,4} Enfeksiyonun çoğunlukla yakın temas ile bulaşması; özellikle tedavi sırasında aerator, hava su spreyi ve kavitrone gibi aletlerin kullanılmasıyla damlacıkların ortama saçılması dış

hekimleri için büyük bir risk oluşturmaktadır.^{3,5}

Sağlık hizmeti veren öğrencilerin pandemiye bağlı anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmiştir.⁶ Anksiyete -her ne kadar öğrenci, sınıf ve toplumda hatta cinsiyette bile farklı şekilde kendisini gösterse de- öğrencilerin dış hekimliğine devam edip etmeme kararlarını sorgulama, mezuniyet sonrası dış hekimisi olarak çalışma veya dış hekimliği kariyerlerine uzmanlık yaparak devam etme seçenekleri üzerinde etkiye sahiptir.⁷ COVID-19 pandemisinin yol açtığı anksiyetenin öğrencilerin dış hekimliği uygulamalarında ve kariyer planları üzerinde etkisi olduğu belirtilmiştir.⁸ Ek olarak, pandemi sürecinde dış hekimlerinin özellikle devlet kurumlarında pandemi dolayısıyla elektif işlemlerin yapılamaması sonucu, mesleğin geleceği konusunda kaygı duydukları ve aynı zamanda mental olarak olumsuz

Gönderilme Tarihi/Received: 24 Kasım, 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 9 Şubat, 2022

Yayınlanma Tarihi/Published: 27 Nisan, 2023

Atf Bilgisi/Cite this article as: GÖNDER HY, FİDAN M, DEMİREL MGK, SOYBELİ M, TUNDEMİR AR, COVID-19 Pandemisinin Dış Hekimliği Öğrencilerinin Kariyer ve Uzmanlık Tercihlerine Etkisinin Değerlendirilmesi. Selcuk Dent J 2023;10(1):40-47 Doi: 10.15311/ selcukdentj.1209393.

Sorumlu yazar/Corresponding Author:

Hakan Yasin GÖNDER

E-mail: hakangonder56@gmail.com

Doi: 10.15311/ selcukdentj.1209393

etkilendikleri bildirilmiştir.^{9,10}

Diş hekimliği; istihdam koşulları, maaşları, sosyal statüsü ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye farklılık gösteren bir meslektir ve bu da diş hekimlerinin farklı kariyer planları oluşturmalarına yol açmaktadır.^{11,12} Örneğin ABD'deki diş hekimliği öğrencilerinin büyük çoğunluğu uzmanlık eğitimi almayı istese de; yüksek eğitim ücretlerini ödemek için mezuniyet sonrası genel diş hekimliği yapmayı tercih etmektedirler.¹³ Bölgesel olarak değişen farklılıkların yanında diş hekimliği mesleği uygulama ortamı bakımından da geniş varyasyon gösteren bir meslektir.¹¹ Farklı ortamlarda (bireysel, küçük gruplar halinde veya büyük gruplarla) çalışan diş hekimlerinin mesleki tatmin düzeylerinde belirgin farklılık vardır.¹⁴

Diş hekimliği öğrencilerinin kariyer tercihleri; iş-yaşam dengesi, maddi kaygılar, yaşam standartları gibi kişisel faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.¹⁵ Fakat son yıllarda agresif yayılım gösteren SARS-CoV-2'nin yol açtığı yaşam ve bakış açısı değişikliğinin diş hekimliği öğrencilerinin kariyer tercihlerine de etki edip etmediğine dair yeterli çalışma yoktur.¹⁶ Bu çalışmanın amacı; COVID-19 pandemisinin diş hekimliği öğrencilerinin kariyer ve uzmanlık eğitimi planlarına etkisini değerlendirmektir. Çalışmanın hipotezi diş hekimliği öğrencilerinde COVID-19 pandemisinin kariyer ve uzmanlık eğitimi planlarına etkisinin olmayacağı yönündedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu araştırma için Necmettin Erbakan Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 2022/143 sayılı etik onayı alındı. Araştırmaya Necmettin Erbakan Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesinde öğrenim gören toplam 265 diş hekimliği öğrencisi katıldı. Anketi eksiksiz dolduran 259 (%98.1 cevaplama oranı) birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencisi çalışmaya dâhil edildi. Google Forms kullanılarak anket formunun bağlantısı çalışmaya katılmaya gönüllü bireylere ulaştırıldı. Bu çalışma 2022 yılı Haziran ayında gerçekleştirildi. Kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde cinsiyet ve öğrenim gördüğü sınıf bilgisi gibi demografik bilgiler sorgulandı. İkinci bölümde, öğrencilerin kariyer tercihi hedefleri ve COVID-19 pandemisinin kariyer tercihlerine etkisini sorgulayan sorular bulunmaktaydı. Son bölüm opsiyonel olup bu bölüme geçmeden önce kişinin uzmanlık eğitimi almayı planlayıp planlamadığı soruldu. Anketin üçüncü bölümü, yalnızca uzmanlık eğitimi almak isteyen ya da bu konuda kararsız kalan katılımcılar için aktive oldu. Üçüncü bölümdeki sorularla, katılımcıların uzmanlık branşları hakkındaki kariyer planlarının COVID-19 pandemisi sebebiyle değişiklik gösterip göstermediği sorgulandı (Tablo 1).

Tablo 1. COVID-19'un diş hekimliği öğrencilerinin kariyer tercihlerine etkisini değerlendiren anket formu.

Sorular	Yanıt Seçenekleri
<i>Cinsiyetiniz</i>	Kadın Erkek
<i>Sınıfınız</i>	1. Sınıf 2. Sınıf 3. Sınıf 4. Sınıf 5. Sınıf
<i>Mezuniyet sonrası kariyer tercihiniz nedir?</i>	Uzmanlık eğitimi almak Doktora eğitimi almak Kamuda çalışmak Özel sektörde çalışmak Kendi muayenehanemi açmak Hekimlik dışı bir kariyer hedefim var Diğer:
<i>S.1)COVID-19 pandemisi sürecinde, mesteki yolla hastalarımın bana bulaşabilecek bulaşıcı hastalıklar hakkındaki farkındalığım arttı.</i>	Evet Hayır
<i>S.2)COVID-19 pandemisi süreci, bende mesleğimi yaparken eskiye göre daha fazla oranda bulaşıcı hastalık kapma korkusu yarattı.</i>	Evet Hayır
<i>S.3)Covid-19 pandemisi nedeniyle hastalarla daha az temasta olacağım bir kariyer hedefi arayışına girdim.</i>	Evet Hayır
<i>Diş hekimliğinde uzmanlık eğitimi almayı planlıyor musunuz?</i>	Evet Hayır Kararsızım
<i>S.1)Diş hekimliğinde uzmanlık yapmayı düşündüğüm daldaki hasta ile ne oranda yakın temas içerisinde olacağımı biliyorum.</i>	Evet Hayır
<i>S.2)COVID-19 pandemisi uzmanlık eğitimimde seçmeyi düşündüğüm dal tercihimin değişmesine yol açtı.</i>	Evet Hayır
<i>S.3)COVID-19 pandemisi nedeniyle hastalarım ile daha az yakın temasta işlem yapabileceğim bir uzmanlık dalı arayışına yönlendim.</i>	Evet Hayır
<i>S.4)Uzmanlık eğitimi için hasta ile daha düşük riskli temasta olacağımı düşündüğüm Oral Patoloji, Radyoloji, Cerrahi, Ortodonti gibi branşlara olan ilgim artmaya başladı.</i>	Evet Hayır
<i>S.5)Uzmanlık eğitimi için hasta ile yüksek riskli temasta olacağımı düşündüğüm, acerasolu işlemleri kapsayan; Endodonti, Protetik Diş Tedavisi, Restoratif Diş Tedavisi, Periodontoloji, Pedodonti gibi branşlara olan ilgim azalmaya başladı.</i>	Evet Hayır

İstatistiksel Analiz

Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics (Versiyon 22.0. Armonk, NY: IBM Corp.) programı ile değerlendirildi. Elde edilen verilerin tanımlayıcı analizleri yapıldı ve sayı/yüzde olarak ifade edildi. Cinsiyet ve sınıfa göre istatistiksel farklılıkları Pearson ki-kare testi ile analiz edildi ($p < 0.05$).

BULGULAR

Çalışmaya dahil edilen öğrencilerin %39.4'ü (102 katılımcı) erkek öğrencilerden, %60.6'sı (157 katılımcı) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların sınıflara göre dağılımı %19.7'si (51 katılımcı) birinci sınıf, %14.7'si (38 katılımcı) ikinci sınıf, %27'si (70 katılımcı) üçüncü sınıf, %28.6'sı (74 katılımcı) dördüncü sınıf, %10'u (26 katılımcı) beşinci sınıf öğrencileridir. Katılımcıların %65,6'sının "mezuniyet sonrası kariyer tercihi" uzmanlık eğitimi almak, %12.4'ünün özel sektörde çalışmak, %9.7'sinin ise kendi muayenehanesini açmak şeklinde olduğu bulundu (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcılara ilişkin genel istatistikler

		n	(%)
Cinsiyet	Erkek	102	(39.4)
	Kadın	157	(60.6)
Sınıf	1. Sınıf	51	(19.7)
	2. Sınıf	38	(14.7)
	3. Sınıf	70	(27.0)
	4. Sınıf	74	(28.6)
	5. Sınıf	26	(10.0)
Mezuniyet Sonrası Kariyer Tercihi	Bilmiyorum	1	(0.4)
	Doktora eğitimi almak	11	(4.2)
	Hekimlik dışı bir kariyer hedefim var	5	(1.9)
	Kamuda çalışmak	9	(3.5)
	Kendi muayenehanemi açmak	25	(9.7)
	Özel sektörde çalışmak	32	(12.4)
	Tercihen akademi mecburen uzmanlık eğitimi	1	(0.4)
	Uzmanlık eğitimi almak	170	(65.6)
	Uzmanlık kazanıp buradaki geleceğimi garantilemek. Sonrasında yurtdışı. batıda neresi olursa	1	(0.4)
	Yurt dışında hekim olarak çalışmak	1	(0.4)
	Yurtdışında çalışmak	2	(0.8)
	Yurtdışında uzmanlık yapmak	1	(0.4)

Katılımcıların cinsiyetlerine göre "mezuniyet sonrası kariyer tercihlerinde" istatistiksel olarak farklılık bulundu ($p=0.049$). Kadın katılımcıların büyük çoğunluğu uzmanlık eğitimi almayı isterken, erkek katılımcıların uzmanlık eğitimi almanın yanında kendi muayenehanesini açma ve özel sektörde çalışma yönündeki hedefleri kadınlara oranla daha yüksek bulundu (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların cinsiyetlerine göre mezuniyet sonrası kariyer tercihlerinin karşılaştırılması

Yanıtlar	Cinsiyet		Toplam n(%)	p=0.049
	Erkek n(%)	Kadın n(%)		
Bilmiyorum	1(1)	0(0)	1(0.4)	
Doktora eğitimi almak	6(5.9)	5(3.2)	11(4.2)	
Hekimlik dışı bir kariyer hedefim var	3(2.9)	2(1.3)	5(1.9)	
Kamuda çalışmak	0(0)	9(5.7)	9(3.5)	
Kendi muayenehanemi açmak	14(13.7)	11(7)	25(9.7)	
Özel sektörde çalışmak	16(15.7)	16(10.2)	32(12.4)	
Tercihen akademi mecburen uzmanlık eğitimi	0(0)	1(0.6)	1(0.4)	
Uzmanlık eğitimi almak	59(57.8)	111(70.7)	170(65.6)	
Uzmanlık kazanıp buradaki geleceğimi garantilemek. Sonrasında yurtdışı. batıda neresi olursa	0(0)	1(0.6)	1(0.4)	
Yurt dışında hekim olarak çalışmak	1(1)	0(0)	1(0.4)	
Yurtdışında çalışmak	1(1)	1(0.6)	2(0.8)	
Yurtdışında uzmanlık yapmak	1(1)	0(0)	1(0.4)	
Toplam	102(100)	157(100)	259(100)	

Katılımcıların cinsiyetlerine göre "diş hekimliğinde uzmanlık eğitimi almayı planlamaya" ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak farklılık bulunmadı ($p=0.055$). Katılımcıların sınıflarına göre "diş hekimliğinde uzmanlık eğitimi almayı planlamaya" ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak farklılık bulundu ($p=0.001$). Birinci ve ikinci sınıfların 'Evet' yanıtları yüksek iken, dördüncü ve beşinci sınıfların diğer sınıflara göre 'Kararsız' ve 'Hayır' yanıtı verenlerin oranları daha yüksek bulundu (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların cinsiyetlerine ve sınıflarına göre diş hekimliğinde uzmanlık eğitimi almayı planlamaya ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Cinsiyet	Kararsız n(%)	Evet n(%)	Hayır n(%)	Toplam n(%)	p
Erkek	29(28.4)	63(61.8)	10(9.8)	102(100)	0.055
Kadın	29(18.5)	119(75.8)	9(5.7)	157(100)	
Toplam	58(22.4)	182(70.3)	19(7.3)	259(100)	
Sınıf	Kararsız n(%)	Evet n(%)	Hayır n(%)	Toplam n(%)	p
1.Sınıf	6(11.8)	45(88.2)	0(0)	51(100)	0.001
2.Sınıf	11(28.9)	25(65.8)	2(5.3)	38(100)	
3.Sınıf	10(14.3)	58(82.9)	2(2.9)	70(100)	
4.Sınıf	24(32.4)	40(54.1)	10(13.5)	74(100)	
5.Sınıf	7(26.9)	14(53.8)	5(19.2)	26(100)	
Toplam	58(22.4)	182(70.3)	19(7.3)	259(100)	

Bireylerin cinsiyetlerine göre "COVID-19 pandemisinde, mesleki yolla hastalardan bulaşabilecek hastalıklar hakkındaki farkındalığın artmasına" ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak farklılık bulunmadı ($p=0.413$). Katılımcıların cinsiyetlerine göre "mesleği yaparken eski zamana göre daha yüksek oranda bulaşıcı hastalığa yakalanma korkusu" kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre daha yüksek bulundu ($p=0.004$) (Tablo 5). Katılımcıların sınıflarına göre "COVID-19 pandemisinde, hastalardan bulaşabilecek hastalıklar hakkındaki farkındalığının artmasına" ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak farklılık bulunmadı ($p=0.092$). Katılımcıların sınıflarına göre "COVID-19 pandemisi sürecinin, mesleğini yaparken eskiye göre daha fazla oranda bulaşıcı hastalık kapma korkusu" gösterse de sınıflar arasında farklılık bulunmadı ($p=0.771$). Katılımcıların sınıflarına göre "COVID-19 pandemisi nedeniyle hastalarla daha az temasta olacağı bir kariyer hedefi arayışına girmeye" ilişkin yanıtları benzer bulundu ($p=0.491$) (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların cinsiyetlerine ve sınıflarına göre öğrencilerin kariyer tercihi hedefleri ve COVID-19 pandemisinin kariyer tercihlerine etkisini sorgulayan sorulara (2. Bölüm) ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

	Cinsiyet	Evet n(%)	Hayır n(%)	Toplam n(%)	p
B2.S1	Erkek	95(93.1)	7(6.9)	102(100)	0.413
	Kadın	150(95.5)	7(4.5)	157(100)	
	Toplam	245(94.6)	14(5.4)	259(100)	
B2.S2	Erkek	59(57.8)	43(42.2)	102(100)	0.004
	Kadın	118(75.2)	39(24.8)	157(100)	
	Toplam	177(68.3)	82(31.7)	259(100)	
B2.S3	Erkek	26(25.5)	76(74.5)	102(100)	0.16
	Kadın	28(17.8)	129(82.2)	157(100)	
	Toplam	54(20.8)	205(79.2)	259(100)	
	Sınıf	Evet n(%)	Hayır n(%)	Toplam n(%)	p
B2.S1	1.Sınıf	45(88.2)	6(11.8)	51(100)	0.092
	2.Sınıf	35(92.1)	3(7.9)	38(100)	
	3.Sınıf	69(98.6)	1(1.4)	70(100)	
	4.Sınıf	72(97.3)	2(2.7)	74(100)	
	5.Sınıf	24(92.3)	2(7.7)	26(100)	
	Toplam	245(94.6)	14(5.4)	259(100)	
B2.S2	1.Sınıf	37(72.5)	14(27.5)	51(100)	0.771
	2.Sınıf	27(71.1)	11(28.9)	38(100)	
	3.Sınıf	44(62.9)	26(37.1)	70(100)	
	4.Sınıf	50(67.6)	24(32.4)	74(100)	
	5.Sınıf	19(73.1)	7(26.9)	26(100)	
	Toplam	177(68.3)	82(31.7)	259(100)	
B2.S3	1.Sınıf	7(13.7)	44(86.3)	51(100)	0.491
	2.Sınıf	8(21.1)	30(78.9)	38(100)	
	3.Sınıf	13(18.6)	57(81.4)	70(100)	
	4.Sınıf	19(25.7)	55(74.3)	74(100)	
	5.Sınıf	7(26.9)	19(73.1)	26(100)	
	Toplam	54(20.8)	205(79.2)	259(100)	

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “diş hekimliğinde uzmanlık yapmayı düşündüğü dalda hasta ile yakın temas içerisinde olacağını bilmesine” ilişkin görüşleri bakımından istatistiksel olarak farklılık bulunmadı ($p=0.269$). Katılımcıların cinsiyetlerine göre “COVID-19 pandemisinin uzmanlık eğitiminde seçmeyi düşündüğü dal tercihinin değişmesine yol açmasına” ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak farklılık bulunmadı ($p=0.236$). Katılımcıların cinsiyetlerine göre “COVID-19 pandemisi nedeniyle hastalarım ile daha az yakın temasta işlem yapabileceğim bir uzmanlık dalı arayışına yönelmesine” ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p=0.469$). Katılımcıların cinsiyetlerine göre “uzmanlık eğitimi için hasta ile daha düşük riskli temasta olacağını düşündüğü Oral Patoloji, Radyoloji, Cerrahi, Ortodonti gibi branşlara” olan ilginin artmaya başlamasına ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p=0.453$) (Tablo 6). Katılımcıların sınıflarına göre “uzmanlık yapmayı düşündüğü dalda hasta ile ne oranda yakın temas içerisinde olacağını bilmesine” ilişkin yanıtları bakımından farklılık bulunmadı ($p=0.53$). Katılımcıların sınıflarına göre “COVID-19 pandemisi uzmanlık eğitiminde seçmeyi düşündüğü dal tercihinin değişmesine yol açmasına” ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulundu ($p=0.007$). Üçüncü sınıf sonrası sınıf düzeyi yükseldikçe ‘Hayır’ yanıtını verenlerin sayısı azalmaktadır. Katılımcıların sınıflarına göre “uzmanlık eğitimi için hasta ile daha düşük riskli temasta olacağını düşündüğü branşlara olan” ilginin artmaya başlamasına ilişkin yanıtları bakımından birinci sınıflarda ‘Evet’ yanıtını verenlerin oranı daha yüksek bulundu ($p=0.003$). Katılımcıların sınıflarına göre “uzmanlık eğitimi için hasta ile yüksek temasta olacağı düşünülen branşlara olan” ilginin azalmaya başlamasına ilişkin yanıtları bakımından istatistiksel olarak farklılık bulunmadı ($p=0.08$) (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların cinsiyetlerine ve sınıflarına göre uzmanlık branşları hakkındaki kariyer planlarının COVID-19 pandemisi sebebiyle değişiklik gösterip göstermediğini sorgulayan sorulara (3. Bölüm) ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

	Cinsiyet	Yanıtız n(%)	Evet n(%)	Hayır n(%)	Toplam n(%)	p
B3.S1	Erkek	10(9.8)	80(78.4)	12(11.8)	102(100)	0.269
	Kadın	9(5.7)	121(77.1)	27(17.2)	157(100)	
	Toplam	19(7.3)	201(77.6)	39(15.1)	259(100)	
B3.S2	Erkek	10(9.8)	11(10.8)	81(79.4)	102(100)	0.236
	Kadın	9(5.7)	11(7)	137(87.3)	157(100)	
	Toplam	19(7.3)	22(8.5)	218(84.2)	259(100)	
B3.S3	Erkek	10(9.8)	14(14.7)	78(76.5)	102(100)	0.469
	Kadın	9(5.7)	23(14.6)	125(79.6)	157(100)	
	Toplam	19(7.3)	37(14.3)	203(78.4)	259(100)	
B3.S4	Erkek	10(9.8)	27(26.5)	65(63.7)	102(100)	0.453
	Kadın	9(5.7)	41(26.1)	107(68.2)	157(100)	
	Toplam	19(7.3)	68(26.3)	172(66.4)	259(100)	
B3.S5	Erkek	10(9.8)	17(16.7)	75(73.5)	102(100)	0.448
	Kadın	9(5.7)	25(15.9)	123(78.3)	157(100)	
	Toplam	19(7.3)	42(16.2)	198(76.4)	259(100)	
	Sınıf	Yanıtız n(%)	Evet n(%)	Hayır n(%)	Toplam n(%)	p
B3.S1	1.Sınıf	0(0)	40(78.4)	11(21.6)	51(100)	0.053
	2.Sınıf	2(5.3)	28(73.7)	8(21.1)	38(100)	
	3.Sınıf	2(2.9)	53(75.7)	15(21.4)	70(100)	
	4.Sınıf	10(13.5)	61(82.4)	3(4.1)	74(100)	
	5.Sınıf	5(19.2)	19(73.1)	2(7.7)	26(100)	
	Toplam	19(7.3)	201(77.6)	39(15.1)	259(100)	
B3.S2	1.Sınıf	0(0)	4(7.8)	47(92.2)	51(100)	0.007
	2.Sınıf	2(5.3)	3(7.9)	33(86.8)	38(100)	
	3.Sınıf	2(2.9)	3(4.3)	65(92.9)	70(100)	
	4.Sınıf	10(13.5)	10(13.5)	54(73)	74(100)	
	5.Sınıf	5(19.2)	2(7.7)	19(73.1)	26(100)	
	Toplam	19(7.3)	22(8.5)	218(84.2)	259(100)	
B3.S3	1.Sınıf	0(0)	8(15.7)	43(84.3)	51(100)	0.042
	2.Sınıf	2(5.3)	5(13.2)	31(81.6)	38(100)	
	3.Sınıf	2(2.9)	11(15.7)	57(81.4)	70(100)	
	4.Sınıf	10(13.5)	10(13.5)	54(73)	74(100)	
	5.Sınıf	5(19.2)	3(11.5)	18(69.2)	26(100)	
	Toplam	19(7.3)	37(14.3)	203(78.4)	259(100)	
B3.S4	1.Sınıf	0(0)	21(41.2)	30(58.8)	51(100)	0.003
	2.Sınıf	2(5.3)	10(26.3)	26(68.4)	38(100)	
	3.Sınıf	2(2.9)	20(28.6)	48(68.6)	70(100)	
	4.Sınıf	10(13.5)	12(16.2)	52(70.3)	74(100)	
	5.Sınıf	5(19.2)	5(19.2)	16(61.5)	26(100)	
	Toplam	19(7.3)	68(26.3)	172(66.4)	259(100)	
B3.S5	1.Sınıf	0(0)	10(19.6)	41(80.4)	51(100)	0.08
	2.Sınıf	2(5.3)	7(18.4)	29(76.3)	38(100)	
	3.Sınıf	2(2.9)	16(22.9)	52(74.3)	70(100)	
	4.Sınıf	10(13.5)	7(9.5)	57(77)	74(100)	
	5.Sınıf	5(19.2)	2(7.7)	19(73.1)	26(100)	
	Toplam	19(7.3)	42(16.2)	198(76.4)	259(100)	

TARTIŞMA

Bu çalışmada dış hekimliği öğrencilerinde COVID-19 pandemisinin kariyer ve uzmanlık eğitimi planlarına etkisini değerlendirildi. Çalışmamızın bulguları doğrultusunda test edilen hipotez reddedildi. Çalışmamızda katılımcıların cinsiyetlerine göre "COVID-19 pandemisi sürecinin, mesleğini yaparken eskiye göre daha fazla oranda bulaşıcı hastalığa yakalanmasına" ilişkin görüşleri bakımından kadın katılımcılarda hastalığa yakalanma korkusu erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlendi. Bu bulguyu destekleyen bir çalışma yürütmüş olan Tekin Atay ve ark., COVID-19 pandemisinin kadın dış hekimlerini daha fazla etkilediğini ve kadınlarda erkeklere göre daha fazla anksiyetenin ve korkunun oluştuğunu belirtmiştir.¹⁷ Özdin ve ark., COVID-19 pandemisinin psikolojik yönlerini değerlendirmiş ve pandemiden psikolojik olarak en fazla kadınların etkilendiğini belirtmiştir.¹⁸ Çin'de yapılmış bir çalışmada ise kadınların erkeklere kıyasla anksiyete bozukluğunun üç kat daha fazla olduğu bildirilmiştir.¹⁹ Bu çalışmalar kadın katılımcılarda erkek katılımcılara kıyasla korkunun daha yüksek düzeyde olabileceğini desteklemektedir.

COVID-19 pandemisi sürecinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun, mezuniyet sonrası uzmanlık programlarından birini hedeflediği bildirilmiştir.²⁰ Bizim çalışmamız bu bulguyu desteklemektedir. Çalışmaya katılan katılımcıların çoğunluğu dış hekimliğinde uzmanlık eğitimi almayı düşünmektedir. Bu öğrencilerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda uzmanlık eğitimi almak istediği dikkati çekmektedir. Bu bulgu önceki çalışmamızın bulguları ile paralellik göstermektedir.⁷ Yapılan araştırmalara göre dış hekimliği kadınların çoğunlukta olduğu bir meslek olduğu bildirilmiştir.^{21,22} Özellikle gelişmiş ülkelerde uzmanlık eğitimi alan kadın dış hekimlerinin sayısı erkek meslektaşlarından daha fazla olmaya başlamıştır.²³ Bu çalışmadaki katılımcıların cinsiyete göre uzmanlık eğitimine yönelim oranları, güncel olarak gelişmiş ülkelerdeki meslektaşlarının eğilimleriyle benzer olduğu bulundu.

Dış hekimliği mesleği COVID-19 pandemisinde bulaş yolları doğrultusunda yüksek riskli meslekler grubundadır.¹⁷ COVID-19 pandemisi nedeniyle katılımcıların hastaları ile daha az yakın temasta olacakları bir uzmanlık dalı arayışında oldukları bulundu. Bu bulgu yapılan önceki çalışma ile benzerlik göstermektedir.⁷ Bu bulguyu destekler nitelikte yapılan başka bir çalışmada, hasta ile daha düşük temasta (aerosolün az olduğu) uzmanlık branşlarında hastalığa yakalanma insidansının düşük olması sebebiyle bu alanlarda eğitim gören dış hekimlerinin diğer uzmanlık branşlarına kıyasla daha düşük anksiyete ve korku deneyimlediğini bildirilmiştir.¹⁷ Çalışmamızda, hasta ile temasın daha az olduğu düşünülen uzmanlık alanlarında (Oral Patoloji, Radyoloji, Cerrahi, Ortodonti) kadın katılımcıların erkekler ile kıyaslandığında belirgin bir farklılık bulunmadığı gözlemlendi. Dış hekimliği öğrencilerinin uzmanlık eğitimi için seçmeyi düşündüğü dal tercihinin değişmesine yol açması COVID-19 pandemisi sonrası gözden geçirmesi beklenen bir durumdur. Çalışmamızda sınıflarına göre "uzmanlık eğitimi için hasta ile daha düşük riskli temasta olacağını düşündüğü branşlara olan ilginin artmasına" ilişkin yanıtları bakımından birinci sınıflarda 'Evet' yanıtı klinik uygulamalarda bulunan sınıflara kıyasla daha yüksek bulundu. Dış hekimliğinin ilk yıllarında mesleki ve tıbbi bilgi eksikliğinin COVID-19 sürecinde düşük riskli alanlara yönelimi tetiklediği düşünülebilir.

Garcia ve ark., COVID-19 pandemisinin cinsiyete göre kariyer planının değişip değişmediğini araştırmış, kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmiştir.²⁰ Bu bulgu çalışmamızın bulguları ile örtüşmektedir. Dış hekimliğinin ilk yıllarında öğrencilerin kariyer planını değiştirme eğiliminde olduğu bulundu. Önceki yapılan çalışmalarda kariyer planı değişiminin nedenleri içerisinde pandemi sürecinde yeterli klinik deneyim elde edememe, sağlıkla ilgili kaygılar, finansal nedenler, uzmanlık sınavını kazanma hakkındaki endişelerin olduğu belirtilmiştir.^{24,25} Yapılan bu çalışmalar öğrencilerin kariyer planlarıyla ilgili ele alınması gereken farklı konuları göstermektedir. Yapılan ankette kariyer planı değişiminin olası nedenleri sorgulanmadı. COVID-19 pandemisinde daha fazla hastalığa yakalanma korkusu yaşadığını belirten öğrencilerin uzmanlık dalı değiştirme eğilimlerinin daha fazla olması sorgulanması gereken önemli bir nokta olarak öne çıkmaktadır. COVID-19 pandemisi devam ettikçe kariyer planları olumlu ve olumsuz yönde değişmeye devam edebilir.

Bu çalışmada COVID-19 pandemisinin dış hekimliği öğrencilerinin kariyer ve uzmanlık eğitimi planlarına etkisi değerlendirildi. Bu çalışmanın bazı sınırlıkları vardır. Çalışmaya dâhil edilen katılımcılar çalışma bulgularının genellenirliğini sınırlayan belirli sayıdaki ve sadece bir fakültedeki öğrencilerin görüşlerini temsil etmektedir. Daha çok sayıda dış hekimliği fakültesi öğrencilerine ulaşarak örneklem sayısı artırılması ile dış hekimliğinde geneli temsil eden daha gerçekçi sonuçlara ulaşılabilecektir. Ek olarak, yapılan anket soruları arasında öğrencilerin psikolojik düzeylerini ölçen bir ölçek kullanılabildi. Dış hekimliği gibi hem teorik hem de pratik eğitimin çok önemli olduğu bir alanda, öğrencilerin beklenti ve talepleri göz ardı edilmeden tüm hayatlarını şekillendiren kariyer planı tercihlerinin nedenleri irdelenmelidir. COVID-19 pandemisi sonrasında dış hekimliği öğrencilerinde, kariyer planlarının nasıl etkileyeceğini değerlendirmek için multidisipliner çalışmalara ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Dış hekimliği öğrencilerinde uzmanlık eğitimi yaşamlarına yön verecek önemli bir karar sürecidir. COVID-19 pandemisi sürecinde bulaşıcı hastalığa yakalanma korkusu, dış hekimliği öğrencilerinin uzmanlık alanı seçimini etkileyen faktörler arasındadır. Dış hekimliği öğrencilerin gelecekle ilgili planlamalarına katkı sağlayacak; kariyer plan tercihlerinin altında yatan nedenlerin irdelenmesi ve kararlarına etki eden kişisel, sosyo-ekonomik ve psikososyolojik faktörlerin ortaya çıkarılması için daha kapsamlı çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

Değerlendirme / Peer-Review

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Etik Beyan / Ethical statement

Bu çalışma herhangi bir kongre veya sempozyumda sunulmamıştır.

Çalışma herhangi bir tez çalışması değildir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

This study has not been presented in any congress or symposium.

The study is not any thesis work

It is declared that during the preparation process of this study, scientific and ethical principles were followed and all the studies benefited are stated in the bibliography.

Benzerlik Taraması / Similarity scan

Yapıldı - ithenticate

Etik Bildirim / Ethical statement

ethic.selcukdentaljournal@hotmail.com

Çıkar Çatışması / Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Telif Hakkı & Lisans / Copyright & License

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Finansman / Grant Support

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır. | The authors declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur. | The authors have no conflict of interest to declare.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Çalışmanın Tasarlanması | Design of Study: HYG %40, MF %10, MGD %20, MS % 10, ART %20

Veri Toplanması | Data Acquisition: HYG% 20, MF % 20, MGD, %20, MS% 20, ART %20

Veri Analizi | Data Analysis: HYG %30, MF % 20, MGD % 15, MS %15, ART %20

Makalenin Yazımı | Writing up: HYG %30, MF % 30, MGD & 10, MS %20, ART %10

Makale Gönderimi ve Revizyonu | Submission and Revision: HYG %50, MF % 50

KAYNAKLAR / RESOURCES

1. Farrokhi F, Mohebbi SZ, Farrokhi F, Khami MR. Impact of COVID-19 on dental education- a scoping review. *BMC Med Educ* 2021;21:587.
2. Lu CW, Liu XF, Jia ZF. 2019-nCoV transmission through the ocular surface must not be ignored. *Lancet* 2020;395:e39.
3. Ge ZY, Yang LM, Xia JJ, Fu XH, Zhang YZ. Possible aerosol transmission of COVID-19 and special precautions in dentistry. *J Zhejiang Univ Sci B* 2020;21:361-8.
4. Peng X, Xu X, Li Y, Cheng L, Zhou X, Ren B. Transmission routes of 2019-nCoV and controls in dental practice. *Int J Oral Sci* 2020;12:9.
5. Yildirim TT, Atas O. The evaluation of psychological state of dental students during the COVID-19 pandemic. *Braz Oral Res* 2021;35:e069.
6. Wong JG, Cheung EP, Cheung V, Cheung C, Chan MT, Chua SE, et al. Psychological responses to the SARS outbreak in healthcare students in Hong Kong. *Med Teach* 2004;26:657-9.
7. Edebal Z, Doğan S. COVID-19 pandemisinin dış hekimliği öğrencilerinin dış hekimliğinde uzmanlık eğitimine bakışlarına olan etkisi. *Selcuk Dent J* 2021;8:790-5.
8. Generali L, Iani C, Macaluso GM, Montebugnolo L, Siciliani G, Consolo U. The perceived impact of the COVID-19 pandemic on dental undergraduate students in the Italian region of Emilia-Romagna. *Eur J Dent Educ* 2021;25:621-33.
9. Vergara-Buenaventura A, Chavez-Tuñon M, Castro-Ruiz C. The mental health consequences of coronavirus disease 2019 pandemic in dentistry. *Disaster Med Public Health Prep* 2020;14:31-4.
10. A Ahmed MA, Jouhar R, Ahmed N, Adnan S, Aftab M, Zafar MS, et al. Fear and practice modifications among dentists to combat novel coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *Int J Environ Res Public Health* 2020;17:2821
11. Wolf TG, Seeberger GK, Callaway A, Briseño-Marroquín B, Rusca P, Frank M, et al. Is liberal independent dental practice in danger? Assessing forms of dental practice in the European Regional Organization (ERO) zone of the FDI World Dental Federation. *Quintessence Int* (ahead of print). 2018:313-24.
12. Dhima M, Petropoulos VC, Salinas TJ, Wright RF. Predoctoral dental students' perceptions and experiences with prosthodontics. *J Prosthodont* 2013;22:148-56.
13. N Nashleanas BM, McKernan SC, Kuthy RA, Qian F. Career influences among final year dental students who plan to enter private practice. *BMC Oral Health* 2014;14:18.
14. Lo Sasso AT, Starkel RL, Warren MN, Guay AH, Vujcic M. Practice settings and dentists' job satisfaction. *J Am Dent Assoc* 2015;146:600-9
15. Gallagher JE, Patel R, Wilson NH. The emerging dental workforce: long-term career expectations and influences. A quantitative study of final year dental students' views on their long-term career from one London Dental School. *BMC Oral Health* 2009;9:35.
16. Plaza-Ruiz SP, Barbosa-Liz DM, Agudelo-Suárez AA. Impact of COVID-19 on the future career plans of dentists. *Dent Med Probl* 2022;59:155-65.
17. Tekin Atay U, Dinçer NN, Ucan Yarkac F, Öncü E. Covid-19 pandemi sürecinde dış hekimliği uzmanlık öğrencilerinin korku ve anksiyete düzeylerinin değerlendirilmesi. *Neu Dent J* 2020;2:86-93.
18. Özdin S, Bayrak Özdin Ş. Levels and predictors of anxiety, depression and health anxiety during COVID-19 pandemic in Turkish society: The importance of gender. *Int J Soc Psychiatry* 2020;66:504-11.
19. Wang Y, Di Y, Ye J, Wei W. Study on the public psychological states and its related factors during the outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in some regions of China. *Psychol Health Med* 2021;26:13-22.
20. García DT, Akinkugbe AA, Mosavel M, Smith CS, Brickhouse TH. COVID-19 and dental and dental hygiene students' career plans. *JDR Clin Trans Res* 2021;6:153-60.
21. Surdu S, Langelier M, Liu Y, Goodwin N. A national study of the practice of characteristics of women in dentistry and potential impacts on access to care for underserved communities. Rensselaer, NY: Oral Health Workforce Research Center, Center for Health Workforce Studies, School of Public Health, SUNY Albany; June 2019.
22. Davda LS, Radford DR, Scambler S, Gallagher JE. Profiles of registrant dentists and policy directions from 2000 to 2020. *BDJ Open* 2020;6:26.
23. Furtinge VB, Alyeva R, Maximovskaya LN. Is European dentistry becoming a female profession? *Acta Stomatol Croat* 2013;47:51-7.
24. Garg D, Kapoor D. Perception of dental students of COMS-TH regarding future of dentistry in Nepal amid COVID-19 pandemic. *JNMA J Nepal Med Assoc* 2020;58:677-80.
25. Ha K, Lee A, Aram A, Ohyama H. Dental student perspective on post-graduation planning in the COVID-19 era panel. *J Dent Educ* 2021;85(Suppl. 1):1202-4.